

4 декември 2019 година
Предавач: Славица Чубриќ

**ПРАВА НА ЖРТВИТЕ И ПРАВАТА НА ОДБРАНАТА:
ЧЛЕН 6 И ЧЛЕН 8 ОД ЕКЧП**

АКАДЕМИЈА ЗА СУДИИ И ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ

ЧЛЕН 6 – ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУДЕЊЕ

- (1) Секој има право правично и јавно, во разумен рок, пред независен и непристрасен со закон воспоставен суд да бидат разгледани и утврдени неговите граѓански права и обврски или основаноста на какви било кривични обвиненија против него.
- (3) Секој обвинет ги има следните минимални права:
 - г. самиот да ги сослуша или да бара сослушување на сведоците на обвинението и да бара повикувањето и сослушувањето на сведоците на одбраната да биде под услови што важат и за сведоците на обвинението;
- Процедуралните гаранции во член 6 (3) се посебен аспект на правото на правично судење.

ЧЛЕН 6 – ОПШТИ ПРИНЦИПИ ОД СУДСКА ПРАКСА

- Допуштеноста на доказите е прашање на домашно право и по правило на домашните судови е да ги ценат доказите. Задача на ЕСЧП е да испита дали постапката како целина, вклучувајќи го и изведувањето на доказите биле фер.
- По правило доказите треба да бидат изведени на јавно судење во присуство на обвинетиот. Сепак користењето на исказ даден во полиција или во текот на истрага само по себе не е спротивно на член 6, под услов правата на одбраната да се испочитувани. Обвинетиот треба да има соодветна прилика да се соочи и да го испита сведокот или во моментот кога давал исказ или подоцна во постапката.
- Кога осудителна пресуда е заснована единствено врз исказ на сведок кој обвинетиот немал прилика да го испита сам или преку бранител, или кога таквиот исказ има одлучувачка важност, правата на одбраната се ограничени до степен кој не е во согласност со член 6 (*sole and decisive*).
- *Decisive* – докази од таква важност да е веројатно дека ќе имаат одлучувачко влијание врз исходот на постапката. Пр. Колку се поубедливи останатите докази, помалку е веројатно дека исказот на сведок кој не бил испитан од одбраната ќе се смета за одлучувачки.

ГАНИ ПРОТИВ ШПАНИЈА, 61800/08, 2013

- Истражниот судија го поканил бранителот на сослушувањето на жртвата, но тој не присуствувал и не дал образложение за своето отсуство. Според ЕСЧП на жалителот му била дадена прилика да биде испитана жртвата преку неговиот бранител, но тој не ја искористил таа прилика.
- После бројни неуспешни обиди, вклучително и со лекарска помош, жртвата не била во состојба да продолжи да одговара на прашања на јавниот обвинител, по што судот одлучил исказот даден пред истражен судија да биде прочитан како замена за вкрстено испитување од странките. Судот зел предвид дека таа нема да биде во состојба да се појави пред суд во догледно време и дека обвинетиот бил во притвор. Лекарски извештај потврдил дека жртвата имала ПТСП. ЕСЧП смета дека домашниот суд не може да се критикува заради недоволно напор да му обезбеди прилика на обвинетиот да ја испита жртвата, ниту пак дека неосновано ја ослободил од обврската да сведочи.
- Жалителот имал прилика да поставува прашања преку бранителот, но тој не ја искористил, интересите на правдата налагале исказите на жртвата пред истражен судија да се прифата како доказ.
- Домашните судови внимателно ги споредиле двете верзии за настаните, кои делумно се поклопувале. Верзијата на жалителот ја оцениле како слаба и неконзистентна, додека пак верзијата на жртвата како логична и доволно детална за да се елиминираат било какви сомнежи на невестина или одмазда.
- Судовите исто така го зеле предвид и исказот на жртвата даден пред судот, иако нецелосен, тој ги поткрепувал исказот даден пред истражен судија. Нејзините искази биле поткрепени и со индиректни докази, како фактот дека носела облека која припаѓала на обвинетиот кога тој ја пуштил да си оди, мислења на лекари и извештаи кои потврдиле дека телесните повреди и психолошката состојба биле конзистентни со нејзината верзија на настаните.

Д. ПРОТИВ ФИНСКА, БР. 30542/04, 2009

- Домашниот суд во главно ја засновал својата пресуда на сведочењето на тројца лекари кои ја прегледале или лекувале жртвата Е. и на видео запис на исказот на Е. Сепак, според ЕСЧП сведочењето на лекарите како и исказите на тројца други сведоци на кои се повикале домашните судови биле само индиректни докази, затоа што никој од нив не бил сведок на настаните. Сведоците можеле само да пренесат што Е. им кажала, да ги дадат нивните согледувања за нејзиното поведени, а лекарите и да сведочат за веродостојноста на исказот на Е. Што се однесува на видео записот, домашниот суд не само што го зел предвид однесувањето на Е. туку и нејзината верзија на настаните. ЕСЧП потенцирал дека видео записите биле единствените директни докази во случајот.
- Гледајќи го видео записот, судовите, и жалителот, можеле да ја слушнат верзијата на Е. за наводните настани. Исто така тие можеле да го следат начинот на кој бил даден исказот, и да ја оценат, барем во определен степен, кредибилноста на верзијата на Е. ЕСЧП ја потврдува важноста на таквите записи, но посочува дека сами по себе не се доволни за заштита на правата на одбраната кога немало реална прилика да се поставуваат прашања лично. Иако домашните судови направиле внимателна анализа на доказите во целина, жалителот никогаш немал прилика да ја оспори верзијата на Е.
- ЕСЧП потенцира дека водењето на кривична постапка на начин со кој се штитат млади жртви, особено во случаи на сексуална злоупотреба, е релеватен аспект кој треба да се земе предвид во смисла на член 6. Сепак, во конкретниот случај, користењето на видео записот на исказот на детето како клучен доказ, без адекватна и навремена можност да се поставуваат прашања на детето врз основа на доволно претходни информации, значело такво ограничување на правото на одбрана на жалителот да тој немал правично судење.

ЧЛЕН 8 - ПРАВО НА ПОЧИТУВАЊЕ НА ПРИВАТНИОТ И СЕМЕЈНИОТ ЖИВОТ

- (1) Секој има право на почитување на неговиот приватен и семеен живот, домот и преписката.
- (2) Јавната власт не смее да се меша во остварувањето на ова право, освен ако тоа мешање е предвидено со закон и ако претставува мерка која е во интерес на државната и јавната безбедност, економската благосостојба на земјата, заштитата на поредокот и спречувањето на кривични дела, заштитата на здравјето и моралот, или заштитата на правата и слободите на другите, во едно демократско општество.
- Концептот приватен живот го опфаќа физичкиот и психолошкиот интегритет на личноста, и државите имаат обврска да го штитат тој интегритет и од други физички лица (на пр. преку соодветна правна рамка и нејзина практична примена за заштита од насилство. Жртвите на семејно насилство се сметаат за особено ранливи и потребата за активно инволвирање на државата во нивна заштита е нагласено во повеќе меѓународни инструменти.
- Главна цел на член 8 е заштита од арбитражно мешање во приватниот и семејниот живот, домот и преписката од страна на државата (негативна обврска). Државите имаат и (позитивна) обврска да гарантираат почитување на правата од член 8 и помеѓу приватни лица.
- Државите имаат позитивна обврска да имаат одредби со кои ефективно се казнува силување и сексуална злоупотреба и да ги применуваат во пракса преку ефикасна истрага и гонење на сторителите. Децата и другите ранливи лица имаат право на ефективна заштита.

ЧЛЕН 8 – ОПШТИ ПРИНЦИПИ

- ЕСЧП не испитува наводни грешки или пропусти во истрагата, не може да ги замени домашните органи во оцена на фактичката состојба и не може да одлучува за кривичната одговорност на наводен сторител.
- Најдобриот интерес на детето мора да се почитува.
- Интересите на одбраната треба да се балансираат со интересите на сведоците или жртвите кои се повикани да дадат исказ. Кривичните постапки во врска со кривични дела против половата слобода се непријатни за жртвите, особено кога тие треба да се соочат со обвинетиот. Ова е уште поизразено во случај кога жртвите се малолетни. Затоа, во таквите постапки треба да се преземат мерки за заштита на жртвата, под услов тие да бидат проследени со адекватно и ефективно користење на правата на одбраната. ЕСЧП испитува дали имало рамнотежа помеѓу правото на заштита на личниот интегритет на жртвата/сведокот и правата на одбраната.

У. ПРОТИВ СЛОВЕНИЈА, БР. 41107/10, 2015

- Според ЕСЧП директното соочување на обвинетите за кривично дела на сексуално насилство и нивните наводни жртви претставува ризик понатамошна трауматизација на жртвите, и дозолувањето обвинетиот лично да испитува жртви мора да биде предмет на особено внимателна оцена на домашните судови.
- Во конкретниот случај, за ЕСЧП помеѓу останатот било проблематично што:
 - а) жртвата била сослушана на 4 рочишта, во текот на 7 месеци кој период бил сам по себе проблематичен за ЕСЧП особено што немало особени причини за долгите интервали помеѓу рочиштата
 - б) на две рочишта обвинетиот лично поставувал прашања и тврдела дека таа го сметала за личност од доверба, нејзините наводи биле последица на желба на нејзината мајка да изнуди пари
 - в) обвинетиот постојано ја оспорувал вистинитоста на исказот на жртвата, и ја наметнувал својата верзија на настаните
- Одговорност на претседателот на советот била да гарантира почитување на личниот интегритет на жртвата во текот на судењето. Претседателт требало да внимава на видот и содржината на прашањата и коментарите на обвинетиот и доколку е потребно да интервенира. Записникот покажувал дека претседателот на дозволил поставување на определени прашања кои не биле релевантни за предметот. Сепак, ЕСЧП смета дека навредливите инсинуации од страна на обвинетиот ги надминувале границите на она што треба да се дозволи за ефикасна одбрана и требало да има соодветна реакција од судот која би го олеснила очигледно стресното искуство на жалителката.
- Сепак, биле преземени повеќе мерки да се спречи понатамошната виктимизација на жртвата. Таа дала исказ пред истражен судија во отсуство на обвинетиот и неговиот бранител, јавноста била исклучена од судењето, обвинетиот бил отстранет од судница кога жртвата сведочела, судењето било прекинато неколку пати поради нејзината психолошка состојба. Сепак кумулативниот ефект на пропустите кои негативно влијаеле врз личниот интегритет на жалителката го надминал нивото на непријатност кое е вообичаено при сведочење на жртви на кривични дела против половата слобода.

М.Г.С ПРОТИВ РОМАНИЈА, БР. 61495/11, 2016

- Домашните судови немале пристап соодветен во постапки со деца при анализа на фактичката состојба и негативно го ценеле фактот што таа не кажала на нејзините родители, што всушност одговоара на можна реакциј на дете кон стресен настан. Овој пристап бил дополнително отежнат со фактот дека судовите не наредиле психолошка евалуација на детето со цел да се дојде до стручна анализа на реакцијата на жалителката од гледна точка на нејзината возраст и да се утврди постоење на можни психолошки последици од наводната злоупотреба.
- ЕСЧП нагласил дека иако во пракса може да биде тешко да се докаже кривично дело во отсуство на „директни“ докази за силување, како што се траги од насилство, или директни сведоци, државните органи мора да ги истражат сите факти и да одлучат врз основа на сите околности.
- За ЕСЧП фактот што не биле доволно испитани истите околности било последица на фактот што домашните судови им придале многу мала важност на особената ранливост на децата и посебните психолошки фактите во случаи на силување на малолетници.
- Накусо, без да даде мислење за вината на обвинетиот, Судот сметал дека истрагата и особено пристапот на домашните судови, во контекст на неконзистентна домашна пракса во оваа област, биле спротивни на позитивната обврска на државата ефективно да применуваат одредби со кои ефективно се казнува силување и сексуална злоупотреба на деца.

Ви благодарам на вниманието!

Контакт:

ChubrikjS@state.gov

